

Pleje- og udviklingsplan for de fredede omgivelser
ved Atelierhusene på Grønnemose Allé
Raadvad januar 2018



Dias fra 1940erne. Den lille husrække og søen set fra syd. (Det kongelige bibliotek).

Indholdsfortegnelse

1.0	Generelle forhold	2
1.1	Baggrund for registrering og istandsættelse af de fredede områder	2
2.0	Bebyggelsen og omgivelserne i 1940'erne	2
2.1	Bebyggelsen og omgivelserne i dag	3
3.0	Formålet med anvisning af pleje og vedligeholdelse	3
3.1	Husgavle, hegn og planter langs Grønnemose Allé	4
3.2	Adgangsstier, hegn og belægninger	4
3.3	Fællesarealer omkring søen	4
3.4	Private haver	5
4.0	Grundlag for plejevejledningen	5



Den lille husrække og søen et fra syd. Oktober 2017. (K. L-A).

1.0 Generelle forhold

2/5

Denne pleje- og udviklingsplan er gældende for de fredede omgivelser ved Atelierhusene på Grønnemose Allé

Ejer: Foreningen Socialt Boligbyggeri
Rådhuspladsen 59
1550 København V.

Fredningsmyndighed:

Slots- og Kulturstyrelsen
Arkitektur, Plan og Bygninger
Fejøgade 1, 2.sal
4800 Nykøbing F.

Rådgiver: Kirsten Lund-Andersen
Landskabsarkitekter mdl
Raadvad 8
2800 Kgs. Lyngby

1.1 Baggrund for registrering og istandsættelse af de fredede omgivelser og de bærende fredningsværdier

21 kunstnerboliger opførtes 1942-43 på en tidligere gartnerigrund langs Andemosevej, nu Grønnemose Allé med arkitekt Viggo Møller-Jensen, ingeniør Jørgen Glud og havearkitekt C. Th. Sørensen som rådgivere. Initiativtager var billedhugger Poul Søndergård. Foreningen Socialt Boligbyggeri stod for opførelsen.

Bebyggelsen ligger ved Utterslev Mose og området er ifølge kommuneplanen udlagt til villa- og rækkehusbebyggelser. Bebyggelsen er ikke beskyttet ved en bevarende lokalplan.

Bygninger og omgivelser blev fredet i 1990. Fredningsforslaget beskriver ikke de bærende fredningsværdier, og de anvendte materialer som hegn, belægninger, planter o.a. er ikke beskrevet i forbindelse med fredningsforslaget. Denne registrering og vejledning til den fremtidige pleje og vedligeholdelse, skal redegøre for, hvordan omgivelserne oprindeligt var tænkt ved at belyse havearkitekt C. Th. Sørensens intentioner for omgivelserne samt beskrive hvordan bebyggelsen fremtræder i dag, og hvordan den vedligeholdes, så stedets bærende fredningsværdier kan sikres og bevares.

Arkivundersøgelser er foretaget på Danmarks Kunstbibliotek i håb om at finde havearkitekt C. Th. Sørensens tegninger og beskrivelse af projektet. Der har ligeledes været besigtigelse af området sammen med C. Th. Sørensens datter landskabsarkitekt Sonja Poll, som også har gennemset sin fars arkiv. Desværre fandtes der ikke nogle oplysninger i dette arkiv. Danmarks Kunstbibliotek var kun i besiddelse af de tegninger der er medtaget i denne plejeplan samt to dias af ukendt dato. Plantelister eller beskrivelse af haveanlægget fandtes ikke.

Sonja Poll mente ikke, at hendes far havde tænkt sig, at søens vandflade skulle fremtræde tilgroet med siv og med de mange store træer på det forholdsvis lille areal.

Registrering er foretaget på stedet den 19. sept. 2017, 9. oktober 2017, 24. november 2018 og den 3. januar 2018. Fotoregistrering den 9. oktober 2017.

2.0 Bebyggelsen og omgivelserne i 1940erne

Grønnemose Allé ligger nord for grunden og adgang til boligerne sker herfra. Mod øst ligger Engblommevej, mod syd er der villabebyggelser, og mod vest er der en offentlig sti til Utterslev Mose. Grunden er ca. 9000 m², formen er rektangulær, og den er jævnt skrånende mod syd. I det sydøstlige hjørne er der en sø på ca. 1500 m².

Bebyggelsen er smukt tilpasset grunden og terrænet og med størst mulig udnyttelse af dagslys. Der er tre husrækker med hver sin boligtype. Type A er de største boliger og ligger langs med stien til mosen, type B ligger parallelt hermed og har de mellemstore boliger og langs med Grønnemose Allé ligger type C med de mindste boliger. Alle boliger har atelier, egen have og adgang gennem et mindre gårdrum, der står i forbindelse med atelieret og kan anvendes som udendørs arbejdsplads. Adgang til boligen sker fra adgangssten eller direkte fra Grønnemose Allé gennem en låge i et tæt træhegn.

Husene er alle opført i vandskurede lysegule teglsten. Tagene er beklædt med eternitbølgeplader, og omkring

haver og gårdrum er der sortmalede træhegn med låger. Vest for husrækken langs Grønnemose Allé er der fællesvaskeri.

Beskrivelse af, hvordan omgivelserne har været dengang bebyggelsen var ny, findes ikke, men landskabsarkitekt Ida Sinnet Varming, datter af billedhugger Eigil Vedel, boede her i sin barndom fra 1943 til 1957 og har fortalt følgende:

Husgavlne mod Grønnemose Allé var uden planter.

De sorte træhegn var tjærede og fremstod, som de gør i dag.

Omkring de private haver var der hække af klippet lind.

Ved de haver der vendte ud mod adgangsstierne, var der både træhegn og lindehæk.

Ved den vestlige husrække, var der indenfor hegnet og lindehækken en smal sti.

I alle haver var der mindst et æbletræ. De stammede fra den tidligere æbleplantage og blev bevaret.

I hvert gårdrum var der en hyldebusk.

Fællesarealet hvor man mødtes var vest for vaskeriet.

Der var sandkasse og klippet græs, hasselnøddebuske og grus ved vaskeriet.

De mindre børn legede her og der var mange legemuligheder.

De større børn legede i og omkring søen, især var den tætte beplantning syd for søen populær.

Ved søen var der en del siv og enkelte store træer som pil og rødél

Adgangsstierne var med grusbelægning

Mod øst og syd var der i skel trådflætværkshegn og beplantning

2.1 Bebyggelsen og omgivelserne i dag

Husene med hegn og låger fremtræder stort set, som de er beskrevet ovenfor. De to husgavle mod Grønnemose Allé er beplantet med slyngplanter som vedbend og blåregn, og der er monteret espalier af træ.

Der er to store enkeltstående træer tæt på Grønnemose Allé.

De sorte træhegn langs med Grønnemose Allé er tætte og enkelte steder tilplantet på indersiden med slyngplanter som vildvin og skovranke. Hegnene vender mod nord, og der er kraftig vækst af grønalg.

Hegn og låger er ca. 160 cm høje, og fremstillet af 100 x 25 mm brædder af træ 1 på 2. Hegn mellem haverne og adgangsstierne er ca. 160 cm høje, og ved haverne ud til den offentlige sti er de ca. 110 cm høje.

Disse hegn er også fremstillet af 100 x 25 mm brædder af træ og er opsat med 25 mm mellemrum.

Planterne på indersiden viser sig mellem brædderne nogle steder, og andre steder er hækkene klippet i en større højde end træhegnene.

Adgangsstierne til de to husrækker er med grus og en række grå betonfliser af 620 x 800 mm.

Ved vaskeriet er der opført en overdækket huggeplads. Hasselnøddebuskene og sandkassen findes ikke mere.

I dag er der en affaldsgård med træhegn omkring. Området til søen er med klippet græs og store buske af brombær og andre buske.

Søen er tilgroet med mange sivplanter, og omkring søen er der tæt bevoksning af høje selvsåede træer som ær, (skovens ukrudt), birk, røn, pil og el. Området er ufremkommeligt på grund af bevoksning og om sommeren er søen ikke synlig fra vest. Mod syd er der opsat bistader og plantet 2-3 æbletræer. Trådhegnene mod syd og øst er rustne, men fungerer stadig.

3.0 Formålet med anvisning af pleje og vedligeholdelse

Denne anvisning er kun rettet mod de levende og grønne omgivelser. Anvisningen skal være en hjælp til at opretholde og bevare de bærende fredningsværdier, som findes her.

Hvad er de bærende fredningsværdier her?

De bærende fredningsværdier kan findes i den nuværende struktur i haveplanen, i bearbejdningen af terrænet til det bebyggede og i de materialer, som vi formoder, er som de oprindelige. C. Th. Sørensen havde en særlig evne til at forme og tilpasse et terræn til en bebyggelse. Han var en mester i at få en haveplan til at fremstå med en overbevisende og velfungerende enkelhed. Haveplanen til de 21 kunstnerboliger indeholder denne overbevisende enkelhed, og er i dag bevaret i takt med de oprindelige intentioner så tæt, som vi kan komme på kendskabet til dem. Fællesarealerne omkring søen og selve søen må siges at være den del af planen, hvor en væsentlig del af de bærende fredningsværdier findes. Vandfladens evne til at fange lyset og bevægelserne fra

søens liv og ikke mindst den spejlende effekt som det klare vandspejl kan give, må siges at være i tiden og havearkitektens ånd.

Husene og omgivelserne udgør i deres samspil en enkel og helstøbt helhed af sjælden og stor arkitektonisk og kulturhistorisk værdi. Bebyggelsesplanen er tilpasset grundens egenskaber, som er terrænform, beliggenhed og den mindre sø. Det samlede udtryk er befriet for nye og utilpassede materialer. Tiden og nøjsomheden i 1940'erne fornemmes.

Dog er det, som om "det groede" er ved at tage magten visse steder på grunden. Især omkring søen er "naturen" ved at skjule stedets særlige herlighedsværdier. De mange sivplanter dækker søens blanke vandflade, og de store selvsåede træer og tætte plantninger forhindrer udsyn til søen fra boligerne og fællesarealerne. Tilgængeligheden til søens vandspejl er ikke længere til stede, og den spejlende effekt, som en sø kan have, findes ikke her.

I det følgende anvises metoder til pleje og opretning på de steder, som anses for at have en særlig betydning for at bevare stedets bærende fredningsværdier og store kvaliteter.

3.1 Husgavle, hegn og planter langs Grønnemose Allé

De to husgavle befries for klatrende og slyngende plantevækst og træspalierer. De eksisterende ildtornebuske i det trekantede areal, der er mellem fortov og gavl, bevares og holdes i klippet tilstand max. 60 cm. høje. Formålet er, at husgavlene står markante og frie for planter, og at ildtornebuskene dækker de to trekantede bede og således at uønsket plantevækst og andet ikke efterlades her.

De sorte hegn og låger behandles mod grønalger og tjæres eller behandles med et andet sort imprægneringsmiddel. På indvendig side kan der evt. plantes klatreplanter som Hydrangea arborescens, Klatrehortensie eller andre klatreplanter der ikke har for voldsom vækst og som kan tåle skygge og holdes i den højde, der er passende i forhold til hegnet. De må gerne blive ca. 30 cm højere end hegnet og kunne ses fra Grønnemose Allé.

3.2 Adgangsstier, hegn og belægninger

De to adgangsstier blev oprindeligt anlagt i grus. Senere er der tilført en række grå betonfliser 620 x 800 mm, som bevares af praktiske grunde. En evt. udskiftning eller opretning bør kun ske med denne type. Opretning af grusbelægningen kan med fordel ske ved anvendelse af Slotsgrus, leveret fra Stenrand grusgrav. Udlægning skal ske i henhold til fabrikkens anvisning. Grusbelægningen friholdes for vegetation ved brænding med gasbrændere, lugning eller lign. Grusoverfladen skal fremtræde jævn og fast og skal jævnlige rettes op, i særlig grad efter kraftige regnskyl, hvor sten og grus flyttes.

3.3 Fællesarealer omkring søen

Søen frigøres for sivplanter. Søens biologiske tilstand har været undersøgt og fundet i god stand. De store brombærbuske kan med fordel nedskæres til 10 cm over terræn, såfremt de ønskes bevaret. De vil hurtigt vokse op igen og bære frugt. Andre buske som snebær og lign. kan begrænses ved at klippe græsset tæt omkring brombærbuskene og henover rødderne på andre uønskede buske. Selvsåede ær fældes og fjernes. Deres frø vil fortsat spire, og de nye frøplanter skal hvert forår fjernes med rod, inden de bliver over 50 cm høje. Andre selvsåede træer og buske fjernes efter nøje anvisning, men formålet er at gøre området tilgængeligt for flere og således, at man kan gå omkring søen ad en jordsti eller på en klippet græsflade. En eller to bænke kan opsættes og tilgængelighed for dårligt gående eller for en rollator kan være en god idé og forhøje glæden ved området. En udtynding og fældning vil give lys til bundvegetationen og frembringe en mere artsrig flora. Det er ikke tanken, at området skal være friseret, det skal stadig have sin charmerende vildhed og frodighed i behold, men det anbefales, at området gennemgås ca. hver 4. år med forsigtig udtynding af selvsåede træer. Der ligger enkelte store træstammer på søbredden og af hensyn til insekter og fugle, kan de bevares, men søens spejlblanke vandflade ønskes tilvejebragt.

De klippede græsarealer holdes fortsat som i dag.

I naboskel mod syd og øst kan de eksisterende og forfaldne trådpletværkshegn erstattes med nye af samme type. Nye hegnsplanter som hvidtjørn, hæg, paradisæble, uægte jasmin, liguster, syren, kalkved og mirabelle kan foreslås plantet langs med trådhegnet og holdes enten som fritvoksende eller som klippet. De foreslåede planter er alle gode for insekter og fugle.

3.4 De private haver

De private haver er frodige og skal fortsat være plejet af de respektive lejere og på den måde, som de ønsker haverne skal være. Ved plantning af slyngplanter langs hegn anbefales det at bruge planter som ikke vokser for voldsomt. Ved plantning af nye træer kan det anbefales at plante træer som æbler og blomster eller andre træer som ikke bliver for store og som har blomster og bærer frugt. Frugtræer hører til den kategori træer, som man oprindeligt havde i 1940'erne.

4.0 Grundlag for plejevejledningen

Der henvises generelt til Danske Anlægsgartners publikationer "Pleje af grønne områder" og "Plant og Plej". Pleje af grønne områder fås ved henvendelse: DAG's Sekretariat, Sankt Knuds Vej 25, 1903 Frederiksberg C, Tlf.: 33 86 08 60 – www.dag.dk. Plant og Plej kan hentes som pdf på <http://www.grontmiljo.dk>

Til denne vejledning hører en fotoregistrering med 31 fotos i power point